

Çeviri Yazılar / *Translations*

Mesleki Kütüphane / Bilgi Eğitimi Programları Kılavuzu*

Guidelines for Professional Library / Information Educational Programs

Çev.: Elsa Bitri**

Öz

Bu kılavuz, 2000 yılında yapılan kapsamlı ve gözden geçirilmiş son versiyonun yerine geçer. Kılavuz'un ilkeleri, 21. yüzyıl kütüphane ve bilgi hizmetlerindeki gelişmeleri yansıtan materyallerin kütüphane okulu ders programlarına alınmasını kapsar. Bu ilkeler kütüphane ve bilgi eğitimine ilişkin programlar için gerekli hedeflerin çerçevesini oluşturur. Bu çerçevede, öğretim programlarına katılacak çekirdek ve yararlı ders programı öğelerine duyulan gereksinim, bu programlar için öğretim elemanı, personel ve öğrenci gereksinimi ve söz konusu programların bilgi ve diğer kaynaklarla desteklenme gereksinimi belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kütüphane ve bilgilim eğitimi; ders programı öğeleri.

Abstract

These guidelines replace the last significant revision in 2000 and incorporate the inclusion of materials in library school curricula that reflects the developments in the provision of library and information services in the 21st century. They set the framework for the necessary objectives for library and information educational programmes: The requirements of core and useful curriculum elements to be included in teaching programmes, the faculty, staff and student requirements for these programmes and the need for the programmes to be well supported by information and other sources.

Keywords: Library and information science education; curriculum elements.

* Bu kılavuz IFLA Professional Committee (Meslek Kurulu) tarafından Ağustos 2012 tarihli toplantı sonucunda oluşturulmuştur.

** Öğr. Gör. Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: ebitri@kastamonu.edu.tr

İçindekiler

Mesleki Kütüphane / Bilgi Eğitimi Programları Kılavuzu.....	
Özet	
Giriş	
Hedefler.....	
Kılavuz	
K ¹ Daha Geniş Çerçeve	
K2 Ders Programının Öğeleri	
K3 Ders Programı	
K4 Öğretim Elemanları ve Personel	
K5 Öğrenciler	
K6 Destek	
K7 Öğretim Kaynakları ve Olanakları.....	
Kaynakça	

Giriş

Kütüphane/ Bilgi eğitim programlarının uzun ve seçkin bir geçmişi vardır. Geçmişte, bilgi materyallerinin seçimi, sağlanması, düzenlemesi, erişimi ve dolaşımını öğrenmiş kişilerin çalıştığı kütüphanelerde kitap ve diğer materyallerden oluşan fiziksel dermeleri geliştirmeye odaklanılırdı. Günümüzde ise kütüphane/ bilgi eğitim programları fiziksel derme ve binaların ötesinde, internetin sanal dünyasına kadar uzanmaktadır. Bugün, odaklanılan nokta, kamu, özel sektör ve ille de fiziksel olarak kütüphane binasına veya çevresine girmesi gerekmeyen ya da girmek istemeyen kişilerin oluşturduğu üçüncü sektör gibi farklı bağlamlarda kullanıcılara bilgi sağlamaktır. Arşivler, müzeler ve belge yönetimi gibi sektör içindeki ortaklarla işbirliği gittikçe belirginleşmekte, dolayısıyla ortak ve yaygın sorunlara ilişkin bir farkındalığın programlara katılması önemlidir.

Eğitim programları teknik düzeyde lisans programı, araştırma düzeyinde de yüksek lisans ve doktora programları ile verilmektedir. Burada önerilen ilkeler, öncelikle, her biri mesleki yetkinliklere yön veren lisans ve lisansüstü düzeylerine yöneliktir.

Bu kılavuz en son 2000 yılında gözden geçirilmiştir. Geçen süre içinde kütüphanecilik mesleği birçok sorunla karşılaşmıştır. Bu sorunlar arasında, pek çok toplulukların günlük yaşantılarını etkileyen internet ve diğer teknolojilerin beraberinde getirdikleri sorunlar da yer almaktadır. Bu yenilikler pek çok kütüphane okulunun aynı kentte veya ülkede bulunan diğer geleneksel kütüphane okulunun eğitim programları ile rekabete girmesine ve iSchool felsefesinin benimsenmesine yol açmıştır. Ayrıca, şu da açıktır ki kütüphanecilik eğitim-öğretimine ve bilgi özüne arşiv, müze ve belge çalışmaları gibi türdeş mesleklerin sınırları da katılmalıdır. Aynı biçimde ders programlarının bilgi ayağında göz ardı edilen özgün sorunlarına da yer verme gereksinimi duyulmaktadır.

IFLA Eğitim ve Öğretim Bilim Kurulu bu dokümanın gözden geçirilmesi ve ilgili gelişmeleri ilgili bir alt kurulu görevlendirmiştir. Bu kurulun üyeleri Profesör Gillian Hallam, Profesör S. B. Ghosh ve Doç. Dr. Kerry Smith'dir. Dokümanın yeni versiyonu aşağıda sunulmaktadır.

Doç. Dr. Kerry Smith, FALIA

Toplantı Organizatörü, IFLA SET Kılavuzu alt kurulu, Temmuz 2012

Hedefler

Bu kılavuzun amacı, dünyadaki kütüphane ve bilgi çalışmaları / bilim okulları için eğitim programlarını oluşturmaları ve uygulamaları sürecinde yararlanabilecekleri bir takım yönlendirici ilkeler sunmaktır.

¹ Kılavuz'un kısaltılmış biçimidir. (Çev. notu)

Kılavuz, yeni eğitim programları tasarlamının yanı sıra mevcut eğitim programlarının gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi için de bir çerçeve sunmakta, ayrıca karşılaştırma yapmak üzere pratik bir araç olarak da kullanılabilir. Aynı zamanda kütüphane ve bilgi hizmetleri sektöründe yeni eğitim programları tasarlamada da kullanılmalıdır.

Bazı ülkelerin uymaları gereken daha kapsamlı eğitim standartları ve farklı ülkelerde yer alan disiplin alanındaki meslek derneklerinin de kütüphane ve bilgi bilimi okullarının uyması gereken – özellikle akreditasyon amaçlı- eğitim politikası bildireceği olabileceği bilinmektedir. Bu kılavuzdaki ilkelerin bu tür ulusal akreditasyon gerekliliklerin temelini oluşturması beklenmektedir.

Kılavuz

Bu kılavuzda aşağıdaki öğeler yer almaktadır:

K1 Daha geniş çerçeve

K2 Kütüphane ve Bilgibilim programlarında yer alması gereken çekirdek öğeler

K3 Ders programı

K4 Öğretim elemanları ve personel

K5 Öğrenciler

K6 Destek

K7 Öğretim kaynaklar ve olanakları.

K1 Daha geniş çerçeve

Hedefler

Kütüphane / bilgi eğitim programının kurumsal düzeydeki tanımı ve konumu ülkede iş ve meslek eğitimi veren diğer programlarla karşılaştırılabilir olmalıdır. Profesyonel düzeyde hazırlık (eğitim) için kütüphane / bilgi eğitim programları üniversite düzeyinde diploma veren bir kurumun parçası olmalıdır. Kütüphane / bilgi eğitim programları diğer programlarla aynı temellere dayanarak doktora düzeyinde eğitim vermeye uygun olmalıdır.

İlkeler

Misyon. Kütüphane / bilgi eğitim programının misyonu resmi bir belgede açıkça belirtilmelidir. Programın misyonu, eğitim programının amacını politik, sosyo-ekonomik ve teknik gibi daha geniş düzlemde ortaya koymalı ve mesleğin adil değerleri ile uyumlu olmalıdır. Misyon, hizmet edilen müşterileri belirlemeli ve ülkenin gereksinimlerine karşılık verecek nitelikte olmalı; bağımsız veya serbest bir kurum değil ise, bağlı olduğu kurum değerleri ile örtüşmelidir. Kütüphane ve Bilgibilim programı ilişkili benzer meslek ve disiplinlere ilişkin farkındalık geliştirmelidir.

Amaç ve Hedefler. Kütüphane / bilgi eğitim programı amaçlarını açıklamalı ve özel hedefler belirlemelidir. Amaçlarından yola çıkılarak türetilen hedefler de programın felsefesine, ilke ve yöntemlerine, uzmanlık alanlarına, hazırlık düzeyine, öğretim, hizmet ve araştırma değerlerine ve kütüphane ve bilgi hizmetlerinin toplumdaki rolüne hitap etmelidir. Amaç ve hedefler, resmi olarak tanınan kurum ve kuruluşların eğitim politikası açıklamaları ile uyumlu olmalıdır. Ayrıca ev sahibi kurum ve ülke, öğrencilerinin ilgili öğrenim çıktıları ve yüksek lisans becerilerini karşılamalıdır.

Planlama ve Değerlendirme. Programın açıkça geliştirilmiş düzenli bir planlama ve değerlendirme süreci olmalıdır. Bu süreç, politika ve işlemlerin kütüphane / bilgi alanında ve daha geniş toplumda öngörülen değişimler ışığında sürekli gözden geçirilmesini kapsamalıdır. Planlama ve değerlendirme sürecinde öğretim elemanları, personel, öğrenciler yer alabildiği gibi, işverenler ve uygulamacılar da bulunmalıdır. Program, ülkedeki normlar gereği eğitsel ve/veya mesleki akreditasyon gereksinimlerini karşılamalıdır.

K2 Ders Programı Öğeleri

Hedefler

Çekirdek ders programının öğelerinde aşağıdakilerin yer alması önemlidir:

- Sayısallaştırılmış ortamdaki yöntemlere giden yol olarak geçmiş yöntemlerin katılması.
- Sayısallaştırılmış ortamdaki yöntemlere giden yolu oluşturmak için geçmin yöntemlerin katılması.
- Programa özgün bilgi ve yolların yerleştirilmesi.
- Öğretim programına özgün bilgi ve yolların katılması.

İlkeler

Kütüphane ve Bilgibilim ders programında çekirdek öğeler aşağıdaki konuları içerir:

1. Bilgi Ortamı, Bilgi toplumunun toplumsal etkileri, Bilgi Politikası ve Etiği, Alanın Tarihi.
2. Bilginin Oluşumu, İletişimi ve Kullanımı.
3. Bilgi Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi ve Hizmetleri Tasarlanması.
4. Bilgi Aktarım Süreci.
5. Bilginin Organizasyonu, Erişimi, Saklanması, Korunması gibi Bilgi Kaynakları Yönetimi.
6. Araştırma, Bilginin Analizi ve Yorumlanması.
7. Tüm Kütüphane ve Bilgi Ürünleri ve Hizmetlerinde Bilgi ve İletişim Teknolojileri uygulamaları ve hizmetleri.
8. Bilgi Yönetimi.
9. Bilgi Merkezi Yönetimi.
10. Bilgi ve Kütüphane Kullanımının Niteliksel ve Niceliksel Değerlendirmesi.
11. Yerli Bilgi Paradigmaları Farkındalığı.

Bu öğelerin kapsamını belirtmek bu çalışmanın amacı dışındadır. Buna rağmen 11. Çekirdek öge ile ilgili aşağıdaki yönlendirme önerilebilir:

- Yerli Bilgi Paradigmaları Farkındalığı
 - Yerli bilginin önemini, çeşitliliğini veya yapısını anlamak
 - Yerli süreçlerin, felsefelerin ve dilin özgün bilgi yapılarında esas olma etkisini anlamak
 - Yerli kullanıcıların bilgi kaynakları ve hizmetleri sağlama gereksinimini araştırırken yerli özgün araştırma yöntemlerinden yararlanmanın önemini anlamak

Bu özellikler, zamanla gelişen değerlerle birlikte daha da desteklenecektir. Yerli insanların kimi ortak özelliklerinin bulunmasına karşın yüksek düzeyde bir çeşitliliğin/farklılığın söz konusu olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle ki her yerli toplumun kendine özgü değer ve temaları (kendi kültürel yapılarına göre kendi dilinde ifade edilmiş biçimde) olacaktır. Bununla birlikte, yerlilerde kişilerde bulunan ortak değer ve konular; miras, vesayet, yasallık, yenilik, saygı ve dil değerlerini kapsamaktadır (Lilley, 2012).

K3 Ders Programı

Hedefler

Ders programı; programın amaç ve hedeflerine dayalı birleşik bir dizi ders ya da başka eğitsel deneyimlerden oluşmalıdır. Öğrencilere kütüphane/bilgi alanındaki araştırma ve uygulama konusunda kuramsal bir çerçeve sağlamalıdır. Mesleki yetkinlik edinme ve gösterme olanaklarının sağlanması eğitim programının bir parçası olmalıdır. Mesleki sorunlar konusunda farkındalık olgusu programla bütünleştirilmelidir.

K4 Öğretim Elemanları ve Personel

Hedefler

Program personelinin konumu ve yetkisi ana kurumdaki benzer birimlerin konumu ve yetkisi ile aynı veya benzer olmalıdır. Öğretim ve araştırma kadrosu hem akademik ve mesleki niteliklere hem de idari ve liderlik becerilere sahip olmalıdır.

İlkeler

Akademik Personel. Akademik personel (öğretim) sayısı programın hedeflerini gerçekleştirebilecek yeterlilikte olmalıdır. Tam zamanlı öğretim elemanları atandığı alana ilişkin yetkinliği, teknolojik yeterliliği, öğretim etkinliği, sürekli bilim üretme ve mesleki derneklere aktif katılım gibi niteliklere sahip olmalıdırlar. Üniversitedeki diğer disiplinlerin öğretim elemanları gibi profesyonel düzeydeki öğretim elemanlarından da sürekli bilim üretmeleri beklenir.

Program Başkanı. Programın başkanının, diğer öğretim elemanlarından beklenen akademik ve mesleki nitelikleri taşımasının yanı sıra idari ve önderlik becerilerine de sahip olması beklenir.

Öğretim Elemanı Atanması. Değerlendirme ve Yükseltme Politikaları. Bir eğitim programının benzer konumdaki birimler gibi tam zamanlı kadrolarının atanması, değerlendirme ve yükseltme ile ilgili önceden belirlenmiş politika ve standartları olmalıdır. Tüm akademik elemanlarının ilgili konu alanlarında bilinen akademik kurumlardan mezun olmuş olmaları gerekir. Akademik elemanlarının sürekli eğitimi ve mesleki gelişimi, verilen derslerin uygunluğu, güncelliği ve öğretim yöntemlerinin gözden geçirilmesi gibi işlemler için önceden belirtilmiş politikaları olması gerekir.

Yarı Zamanlı Öğretim Elemanları. Yarı zamanlı kadroların uygun/ilgili eğitim ve nitelikleri olması gerektiği gibi bölümdeki tüm tam zamanlı kadronun becerilerinin dengeleyicisi ve tamamlayıcısı niteliğinde olmalıdır. Yarı zamanlı kadronun girdileri programın bütünlüğü ile eşgüdüm sağlamalıdır.

Akademik Olmayan Personel. Akademik olmayan (büro, sekreteryaya, teknik) personelin benzer birimlerdeki kişilerle benzer niteliklere sahip olmalıdır. Bu personelin sayısı ve türü, öğretim elemanlarının sorumluluklarını yerine getirmede gerekli desteği sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Danışmanlık. Program personeli, eğitim kurumu ve uygulama arasında karşılıklı etkileşim sağlamak için, kütüphane ve bilgi merkezlerine danışmanlık yapma olanağına sahip olmalıdır.

K5 Öğrenciler

Hedefler

Öğrenci seçimi, öğrencinin ilgi alanları, eğilimleri, entelektüel ve eğitim altyapısı ve çeşitliliği gibi önceden açıkça belirtilmiş ölçütlere göre yapılmalıdır.

İlkeler

Akademik Politikalar. Öğrenciler ile ilgili işe alma, kabul, mali yardım ve diğer akademik ve idari politikaları eğitim programının ve genel olarak eğitim kurumunun misyon, amaç ve hedefleri ile uyumlu olmalı ve hiçbir biçimde ayrımcılığa yer vermemelidir. Politikalar, programın hizmet ettiği müşterilerin gereksinimlerini ve değerlerini yansıtmalıdır. Politikalar halka duyurulmalıdır.

Öğrenci Kabulü. Öğrenci seçimi öğrencinin ilgi alanları, eğilimleri, entelektüel ve eğitim altyapısı ve çeşitliliği gibi açıkça belirtilmiş uygun ölçütlere göre yapılmalıdır. Öğrenci kabulü standartları tutarlı bir biçimde uygulanmalıdır.

Çalışma Programı. Eğitim programının misyon, amaç ve hedefleri ile uyumlu kariyer isteklerini karşılamak için, öğrencilere uyumlu bir çalışma programı oluşturma konusunda danışmanlık desteği sağlanmalıdır. Öğrencinin başarı değerlendirmesi tutarlı ve eşit temellere dayalı yapılmalıdır. Düzenli aralıklarla öğrencilerin ve mezunların programı değerlendirmeleri istenebilir.

Bitirme (Tamamlama) Gereklilikleri. Eğitim programının gereklilikleri öğrencilere ve potansiyel öğrencilere resmi belgelerle açık bir biçimde duyurulmalıdır. Bitirme gereklilikleri bağlamında öğrencilerin bir derece, diploma veya eğitim düzeyine uygun sertifika almaları gerekir.

K6 Destek

Hedefler

Kütüphane eğitim programları genellikle kurum içinde büyük bir eğitim biriminin bir parçası olarak kurulur ve dolayısıyla olası en iyi niteliklerde destek ve olanakların sağlanmasını gerektirir.

İlkeler

İdari ve Mali. Kütüphane/bilgi eğitim programının idarecileri, öğretim elemanları ve personeli, eğitim kurumu içindeki ve dışındaki diğer meslek ve disiplinlerden haberdar olmalı ve onlarla iletişim halinde olmalıdırlar. Ayrıca programın kurum idari düzenleme planı içerisinde belirgin bir konumu olmalıdır. Program, entelektüel bütünlüğünün kendi amaç ve hedefleri ile uyumlu olmasını sağlayacak düzeyde özerk olmalıdır.

Yönetim. Karar alma süreci açıkça tanımlanmış ve duyurulmuş politikalara dayalı gerçekleştirilmelidir. Öğretim elemanları, personel, öğrenci, mezunlar ve işverenler yönetime katılmaları teşvik edilmelidir. Önemli kararlar ve etkinlikler belgelendirilmelidir.

Mali Yardım. Eğitim programının uygulamadaki beklentilerle ve başka yerdeki bezer programlarla uyumlu bir kütüphane ve bilgi çalışma düzeni geliştirmek ve korumak için mali desteğe sahip olmalıdır. Yıllık bütçe program başkanlığınca idare yönetilmelidir. Desteği düzeyi programın öğrenci sayısı, öğretim elemanı sayısı, idari ve destek personel sayısı, öğretim kaynakları ve kolaylıkları ile bağdaştırılmalıdır.

K7 Öğretim kaynakları ve Kolaylıkları

Hedefler

Kütüphane ve Bilgibilim eğitim programları için öğretim kaynakları ve olanakları, programda sunulan derslerin ve öğretim elemanlarının araştırma çabalarının derinliği, niceliği ve erişilebilirliği için yeterli ve güncel olmalıdır.

İlkeler

Kütüphane Kaynakları. Öğrenciler ve öğretim elemanları öğretim ve araştırmalarını destekleyen güncel ve ilgili kütüphane kaynaklarına erişme olanağına sahip olmalıdır. Bu kaynaklar içinde basılı ve elektronik kaynaklar, öğretimi ve araştırmayı destekleyen bibliyografik ve çevrimiçi araçlar ve diğer uygun ortamlar yer almalıdır. Diğer yerleşkelerde bulunan ek kaynaklara erişime ilişkin bir prosedüre sahip olunmalıdır.

Bilgi Teknolojileri Kaynakları. Öğrencilere ve personele bilgisayar donanım ve yazılımı ve multimedya kaynakları sağlanmalıdır. Bu kaynaklar, öğrencilerin ödevleri ve öğretim elemanlarını araştırmaları için yeterli düzeyde olmalıdır.

İnternet Kaynakları. Uygun internet erişimi ve kullanımı hem öğrenciler hem öğretim elemanları için gereklidir. Kütüphanecilerin, bilgi özgürlüğü ile ilgili endişelerini vurgulayan bir öğretim ve araştırma için uygun internet kullanımı politikası formüleştirelirmeli ve herkese duyurulmalıdır.

Fiziksel Kolaylıklar. Eğitim programının fiziksel kolaylıkları öğretim elemanlarına, personele ve öğrencilere hedeflerini gerçekleştirecek yeterli alanı sağlamalıdır.

Kaynakça

Australian Library and Information Association (ALIA) bkz. <http://www.alia.org.au/education/courses/accreditation.html> ve <http://www.alia.org.au/education/courses/criteria.html>

Chartered Institute of Library & Information Professionals (CILIP) (formerly the Library Association (UK)) bkz. <http://www.cilip.org.uk/jobscareers/qualifications/accreditation/Pages/default.aspx>

Lilley, A.S. (2012). *Introducing "Awareness of indigenous knowledge paradigms" IFLA core elements*. Bkz. s.c.lilley@massey.ac.nz

Medical Library Association (US), bkz. <http://www.mlanet.org/education/policy/>

Special Libraries Association (US), bkz. <http://www.sla.org/content/learn/members/competencies/index.cfm>